

דברי פתיחה

גבי סיבוני

אף שהכתובת הייתה על הקיר שנים קודם לכן, נדמה כי בפרספקטיבה של זמן ייקבע יום פתיחת מלחמת לבנון השנייה כיום המציין קו של פרשת מים. המלחמה הניחה בפני הציבור בישראל תמונת מצב בהירה של איום שהשתנה בצורה חריפה. קודם למלחמה מיקד צה"ל את פעולתו בלחימה נגד הטרור הפלסטיני ובניסיון לבנות תפיסת לחימה מעודכנת מול האיום הצבאי הקלאסי; המלחמה חשפה את איום האש תלולת המסלול במלוא עצמתו.

בתקופה המידית שלאחר המלחמה הייתה האווירה הציבורית בישראל רוויה כעס, תסכול ומבוכה. הציפייה הציבורית לניצחון מוחץ, בסגנון מלחמת ששת הימים, נכזבה. תחושות אלה הועצמו עוד יותר על רקע המחיר ששילם העורף הישראלי ועל רקע משך המלחמה (34 ימים). בתודעה הציבורית הישראלית אשר התפתחה באותם ימים התקבעה המלחמה ככישלון. ועדת החקירה הממשלתית בראשות השופט וינוגרד, אשר מונתה לבדוק את אירועי המלחמה, ניסתה אף לתת תוקף רשמי לתפיסה זו. בעקבות הביקורת הציבורית החריפה על ביצועי צה"ל התפטר הרמטכ"ל דני חלוץ, ולאחריו גם שר הביטחון עמיר פרץ. ראש הממשלה אהוד אולמרט המשיך בתפקידו עוד כשלוש שנים, אולם אירועי קיץ 2006 ותוצאותיהם רבצו כצל על יתרת כהונתו. "ציד ראשים" והלקאה עצמית המשיכו לאפיין עוד זמן רב את השיח הציבורי בנוגע למלחמת לבנון השנייה. אווירה זו לא אפשרה בחינה "שפויה" של תוצאות המלחמה, והקשתה במידה רבה את הפקת הלקחים החשובים אשר היה אפשר להפיק ממנה.

מלחמת לבנון השנייה הייתה קריאת ההשכמה של מדינת ישראל לגלות שמתחת לאפה שלח ראש התמנון האיראני זרועות עמוקות לתוך לבנון ובתוך כך הוא מכין את הקרקע לשלוח זרוע נוספת לתוך רצועת עזה. האויב נואש מיכולתו לכבוש את המדינה או חלקים ממנה, והפנה את מרצו לבניית יכולת ירי תלול מסלול בהיקפים גדולים בהכניסו את רוב אוכלוסיית ישראל לתוך מרחב הלחימה.

ד"ר גבריאל סיבוני, אל"ם (מיל.), הוא ראש תכנית המחקר 'ההפעלה ובניין הכוח הצבאי' וחוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי

מלחמת העולם השנייה התנהלה בעצמה רבה בחזית ובעורף האזרחי גם יחד. הבנתו של צ'רצ'יל את העתיד הצפוי הביאה אותו לשאת את נאומו המפורסם שבו הוא ביקש להכין את אזרחי בריטניה לעתיד הקשה הנכון להם. הכנה זו חסרה לאזרחי ישראל, אשר במשך שנים הורגלו למלחמות שתוחמו לחזית הצבאית בלבד. עתה הושלם מעגל השינוי, וישראל הוחזרה לאופי המלחמה ההיא, כשהחזית האזרחית היא מטרה לגיטימית ועיקרית בעיני האויב. שינוי זה הוא שינוי אסטרטגי, אופרטיבי וטקטי. השלכותיו רחבות – מרמת הדוקטרינה של אויבי ישראל עד בניין הכוח שלהם.

הפעלת הכוח של האויב פשוטה, ברורה ומסתמכת על הנכס האסטרטגי הקבוע שלו: העומק והמסה. טמונה בשינוי זה הבנה עמוקה של האויב כי צה"ל לא יישאר לאורך זמן בשטחים שיתמרן אליהם, והבנה נוספת כי אורך הנשימה שלו גדול לאין ערוך מזה של צה"ל.

מדינת ישראל יצאה למלחמת לבנון השנייה ללא הבנה הולמת את האיום ומשמעויותיו. מסע ההלקאה העצמית ומפח הנפש המתקשר שבא לאחר המלחמה לא הניח מקום לניהול שיח מקצועי הולם. לחלל האוויר נזרקו מילים דוגמת "כישלון", "תבוסה צורבת", "החמצה" ו"מחדל". הזיכרון עדיין טרי, ותחושות דכדוך ותסכול מלובים על ידי עיתונאים ומפקדי עבר בצה"ל שהתחרו ביניהם מי ימתח ביקורת חריפה יותר על הצבא.

הגדילה לעשות ועדת וינוגרד אשר קבעה בדוח שלה כי צה"ל לא ניצח במלחמה, אף לא בנקודות, בלי שעשתה בירור אמתי ומקצועי בנוגע להשתנות האיום ומשמעותו ובלי שהגדירה את מושגי הניצחון וההכרעה שהשתמשה בהם שימוש רב בדוח. דומה שהוועדה קבעה את קביעותיה כאילו המלחמה הייתה תחרות ספורטיבית.

יום העיון שהרצאותיו מכונסות בגליון זה, ניסה לבחון מה אפשר ללמוד ממלחמת לבנון השנייה תוך כדי שימת דגש על ההקשרים הצבאיים-אסטרטגיים והקשרי השיח שבין הצבא לדרג המדיני. אכן, המלחמה חשפה כשלים לא מעטים במוכנותו של צה"ל להתמודדות בעימות רחב היקף מול האיום המודחק. כשלים אלה נבעו לא רק מהיעדר משאבים מתאימים לקיים בניין כוח ראוי, ואלה אכן חסרו. הכשלים נבעו גם, ואולי בעיקר, מהיעדרן של הבנה ותפיסה מובנות להתמודדות עם איום שונה. צה"ל לא היה הגורם היחיד שהופתע. אזרחי המדינה גילו שהם חלק מחזית לחימה פעילה וממשית – החזית האזרחית.

מדינת ישראל עומדת כיום מול אתגר ביטחוני משמעותי ביותר. מלחמת לבנון השנייה חשפה בצורה בהירה את מעורבותה של איראן כגורם המרכזי המוביל את המלחמה בישראל. תכנית הגרעין של איראן היא הזרוע האסטרטגית של המאבק, לצד חתירתה לקבע מעוזים מבצעיים איראניים של חזבאללה בצפון, חמאס

ברצועת עזה ולשיטתה של איראן בעתיד, גם באזור יהודה ושומרון. אלה מציבים איום "קונבנציונלי" שעצמת פגיעתו לאורך זמן לא פחותה מאיום הגרעין. מאז המלחמה נלמדו בישראל לקחים לא מעטים. לציבור בישראל ברור עתה שצה"ל לא יוכל להפסיק את הירי על ידי פגיעה ביכולות השיגור של האויב בלבד, שכן אלה רבות ומבוזרות. צה"ל יוכל לפגוע ביכולות רבות וכבדות משקל ובתוך כך להוציא אזורים שונים במדינה ממעגל האיום, אולם לאויב תיוותר יכולת ירי שיווית מספקת והוא יוכל להשתמש בה עד שעות הלחימה האחרונות. בעקבות התובנה הזו מתפתחת תפיסת מענה המורכבת משני נדבכים: החזית האזרחית והחזית הצבאית.

- בחזית האזרחית: הקמה של יכולת מיגון ושרידות שנועדו למזער ככל הניתן את נזקי האש של האויב. חשובה לא פחות היא ההבנה שיש לשתף את הציבור בתפיסת המענה של צה"ל ולהעמיק את הכנתו ומוכנותו לספוג אש עד סוף הלחימה.
- בחזית הצבאית, נדרש צה"ל לשני הישגים עיקריים:
 - הראשון הוא צמצום המְשֶׁך והקטנת הנזק של מלחמה עתידית. לצורך פעולה זו צה"ל מתאמן להפעיל את שני הכלים העיקריים שברשותו: שילוב של תמרון ואש.
 - השני הוא מהלומת אש הרסנית וכואבת שתותיר את האויב עסוק שנים רבות בשיקום יקר וזללן משאבים, בד בבד עם צריבה של זיכרון רב-שנים אשר למחיר ההתגרות בישראל. כך, אפשר להניח, יידחה העימות הבא לשנים. מלחמת לבנון השנייה סיפקה לנו ולאויב הדגמה ליכולות של צה"ל להכות מכה שכזו.

עתה, שלוש שנים לאחר המלחמה, דומה כי שככה מעט סערת הרגשות הציבורית. אבק המלחמה שקע, שינויים פרסונליים נערכו בצמרת הצבאית והמדינית של ישראל, צה"ל והציבור כולו חוו מעין חוויה מתקנת בעקבות ביצועי מערכת הביטחון במבצע "עופרת יצוקה" נגד חמאס ברצועת עזה (דצמבר 2008–ינואר 2009). נראה כי כל אלה הכשירו את הקרקע לבחינה מפוכחת יותר של מלחמת לבנון השנייה – תוצאותיה, השלכותיה, וחשוב מכול: הלקחים אשר אפשר להפיק ממנה.

לאחר שלוש שנים, בתהליך אטי וקבוע, מתבהרת תמונת המלחמה. למרות חוסר המוכנות, תנאי הפתיחה וליקויים שנחשפו בפעולתו של צה"ל, הוא הצליח לספק למדינת ישראל הישג אסטרטגי מן המדרגה ראשונה. רמת תפקודו של צה"ל במלחמה תסכלה את אזרחי ישראל, אולם הספיקה כדי להשיג הישג לא מבוטל.

בצד הרתעתו של חזבאללה, נחשף האיום על כלל רבדיו, והתאפשר לצה"ל לתכנן את המענה המבצעי העתידי למול איום ייחוס ראלי.

המאמרים בגליון זה מתבססים על הרצאותיהם של חמישה דוברים. הדובר הראשון, האלוף במילואים גיורא אילנד, הציג את תובנותיו מהמלחמה, בעיקר בהקשר האסטרטגי, הנוגע לתהליכי קבלת ההחלטות אז ולאחריה שנידרש להם במלחמה עתידית. הדובר השני היה סגן הרמטכ"ל במלחמה, האלוף משה קפלינסקי, שסיפק תמונה רחבה של התהליכים שעברו על צה"ל לפני המלחמה ושל תהליכי הפקת הלקחים בעקבותיה. הדובר השלישי היה ד"ר עודד ערן, אשר בחן את המערכה המדינית ואת החלטת האו"ם 1701 שבאה בעקבותיה. פרופסור אייל זיסר סקר את דרכו של חזבאללה למלחמה, התנהלותו במהלכה, והשלכות המלחמה על הארגון מאז סיומה. חתמה את יום העיון הרצאתו של הרמטכ"ל במלחמה רב־אלוף דני חלוץ.

מקצת האישים אשר דבריהם מובאים להלן השתתפו במלחמה ובתהליך קבלת ההחלטות אשר עיצב את האירועים, אחרים עקבו אחר המלחמה מהצד כפרשנים וחוקרים. כל אחד מאישים אלה מציג היבט אחר של התמונה הכוללת. כולם יחדיו בונים תצורה של דעות, השקפות, ובעיקר לקחים חשובים אשר ראוי ללמוד מהם.